

Fél tál lencse

A nap lustán kelt föl a duzzadtan gömbölyödő felhőpárnák mögül és sugaraival végigsímogatta az egész ébredő határt. Sárgán csillogó, aranyszínű kezét végighúzta a harmatos virágokon és a langyos símogatás nyomán mindenütt tarka élet szökött szárba. A színes madarak csicsergő éneket zengtek s a tanyaudvar lassan megmozdult.

Az udvaron érdesen hasított a levegőbe a malacok visítása, a földön pedig az itatásra vezetett lovak patái kopogtak. Az udvar közepén a béres merte fölgyürt ingújjal a vizet a hosszú cement-vályúba, azután hátraindult a kazlak tövihez, nagy kaskával a vállán. Az ég alján kinyíló nap pirosra tüzelte homlokát és szemében fényes, lángot gyújtott. Füttyörészve végezte a dolgát s jókedvében megropogtatta a foga közt füttyös dalát.

A gazdasszony lobogó, borzas hajjal talpalt végig mezítláb az udvaron a kotárka hátamögé s az ólakhoz ment kiengedni a jószágokat. Még álmosan mozgott, kezével a homloka fölé tolta a szemébe lecsúszó borzolt haját, térült-fordult és egy sort úgy hamarjába végigszidott a kiskanászon, aki a miskárolt malacokat összeszalajtottta a legénykedőkkel s most nem tudja széjjelválasztani őket. Egyhamar leszidta a kelő napot az égről, az odabúvó szentekkel együtt, elemlegette a butaság keserves anyját, s azután visszacsoszogott a konyhába.

A kiskanász dunnyogva hallgatta végig a szitkokat. Még ő nem olyan elfásult, mint az öreg béres, aki már húsz év óta úgy jön-megy mindég, amikor a gazda káromkodik, mintha nem neki szólna ez a nagy ceremónia. Aztán, amikor kifogy a gazda a szóból, akkor kérdi meg.

— Mit gondol gazduram — esik é mámma az eső?

Az öregbéresnek persze könnyű. Az teheti akár süketnek is magát, de mit csináljon egy ilyen kiskanász, aki most kergeti még csak a nyolcadik évét? Annak bizony végig kell hallgatni az ilyesmit, s ha úgy jön sorja, még mosolyogni is kell hozzá, vagy legalább is úgy tenni, mintha bánatán nagyon az egész.

Kicsit szipogott most is, de azután a kezefejével végighúzta a száját meg az orrát s maga elé terelte végre az összegabalyodott jószágokat s elindult velük az ákácson túlra.

A gazdasszony még a konyhaajtóban utánuk kiáltott:

— A négy köblös mellé hajtsd té!

Persze a kiskanász ezt már elengedte a füle mellett s nemhallottnak tette. Inkább a víz mellé hajtott a dülökhöz, mert ott egész früstökig lehet göröngyökkel hajigálni a puffaszkodó varangyos békákat.

Meztelen lábával hosszú csíkokat szántott a porba végig és a tarló szélén telepedett le a jószágokkal. Apró fadarabokat horzódott össze és eszébejutott, hogy milyen jó lenne, ha a gazda,

ahogy ígérte, hozna neki egyszer a városból kisbicskát, s akkor a korhadt fadarabokból öregasszonyokat faraghatná. Púpos, görnyedt hátat kanyarintana nekik és lábukra kemény bütyköket vágna.

Kezében forgatta a merev fadarabokat és kiválogatta, hogy melyikből faragna öregebbet, melyikből fiatal, ha volna bicskája.

Négykézláb a víz szélére mászott és egy nagy marék sarat markolt ki a vízből. Kicsit várt még, hogy szikkadjon a napon, azután szép, vastagnyelű bicskát formált ki belőle. Szépen kisímtotta kezével és még élt is csinált neki. Olyan volt, akár az igazi bicska, csak éppen sárból.

Azután meg belemarkolt a sárba és tovább kezdte nyomorgatni az esetlen sárgombolyagot. Gyorsan mozogtak izmosan párnás ujjai és egy szélesvállú legény bűjt elő a markából.

Boldogan forgatta keze közt a figurát. Büszkén táncoltatta végig rajta ujjait újra meg újra. Csak az öreg Isten érezhette magát ilyen boldognak, amikor sárból összedagasztotta az első ember-szörnyet. S a kiskanász lelkébe is behullott és fellobbant a teremtés láza. Karjai duzzadtak az erőtlől, homlokán pedig megpezdült a feszült élet.

Hol letette, hol fölemelte, hol messzire magaelé tartotta a sárembert s egyszer csak fölszaladt belőle a szó, mint a köhögés szokott néki hajnalban:

— Kemény legény lőtt belülled Jóska!

S most már beszélt hozzá, hol halkán, hol hangosan. Egyszer komolyan, máskor nevetve, jókedvűen. Lefektette, betakarta, azután meg újra fölvette. Magasan a levegőbe hajította s elkapta. Magyarázni kezdett neki és komázott vele. Elmondta, hogy reggel összeszidta a gazdasszony, de ő oda se figyelt, akár az öreg béres szokta, ha a gazda pörli.

Úgy beszélt a sárfigurához, mintha jóbarátok lennének. A gyerek képzelete lelket lehelt a merev anyagba s lüktető élet áradt széjjel benne. Az öröm nyomán szeretet, barátság és jóság burjánzott fel s mire a nap már Varga Tóthék tanyája fölé kapaszkodott, a gyerek beszélni is alig mert Jóskához.

Eleinte még csak a bicskáról mert modani egyet s mást, hogy milyen jó lenne, ha a gazda venne neki bugylit s faraghatna öregasszonyokat, de szavai lassan elszikkadtak a félelemtől s most már csak szemével símogatta Jóskát. Vízet hozott neki, itatta, vadvirággal fonta körül a helyet, ahová leültette. Csodálatosan megnőtt szemében a gömbölyű, formás sárgombolyag becsülete. Már nem is komázott vele, hanem alázatosan szólongatta:

— Ül szépen. Nem vagy szomjas? Mer ha inni akarsz, akkor hozok vizet. Igaz, békák úsznak benne, de nem baj ugy-é? Nézd csak! Virággal fontalak körül, mert én szeretlek téged. Té is szeretsz engöm ugy-é. Segítesz majd neköm. Tudod a gazda bicskát ígért. Milyen jó is volna egy olyan bicska, mint amelyet az iskolába láttam a zsiros Kovács fiának.

Gügyörészve beszélt s szavai lassan imádsággá mélyültek. Már el is felejtette a kiskanász, hogy egy órával ezelőtt még ő gyúrta ki sárból a kemény legényt. Most már kisistenné növelte a bábút a szemében valami szunnyadó erő.

S a nap ezalatt lassan fordult az ég alján, mint a nagy beteg az ágyban, s ahogyan lázasan fölējük tűzött sugaraival, fűvet tépett a kiskanász és betakarta sár-Jóskát, nehogy melege legyen. Szépen betemette és virágokat szórt a tetejére. Csendesen füttyörészett neki, de olyan halkán, hogy még a malacoknak is közibük vágott ha visítottak, nehogy fölébresszék az alvót.

Halkan énekelt valami nótát, amit a tavalyi bérestől tanult. Garzó Péterről szólt a rigmus, aki már nem tud cipőt venni a mezítlábos Varga Julesának, mert behitták katonának s a katonáéknál fényes szurony van a vállán, s azon is a lány neve csillog.

Nagyon tetszett neki ez és azért is énekelt, mert biztosan a sár-Jóskának is tetszik majd. Ajtatosan füttyült, mint a kistemp-lomban az orgona, de egyszer csak megakadt.

A dülön feléje egy kis piros pont ingott, mint a pipacs ha fújja a szél. A gazdasszony kisebbik lánya, Klári jött kifelé hozzá. Rövid szoknyája alól kikacsintott a két gömbölyű térde s fekete haja játékosan símogatta barna vállát.

A kiskanásznak megszáradt a torka s a szíve gyorsabban kezdett lépegetni. Most vette csak észre, hogy milyen melegen süt már a nap. Últében odahúzódott a letakart sárfigura mellé, mert nem akarta, hogy a lány meglássa Jóskát.

— Azért gyüttem — kezdte a lány, ahogy odaért, — mondd mög, hová tötted az új vödrot. Séhun se tanájjuk.

— Én... ténnap a pallásrud hortam vele a zabot, biztos fönnmaradt — s a lányon rágadt a szeme, hogy fölnézett közben rá.

Az iskolában sokat játszottak együtt a távasszal, de azután a gazdasszony megtiltotta a lányának, hogy együtt játsszanak.

— Fönnhagytad a palláson? — kérdezte újra a lány.

— Fönn — felelte a fiú.

Elhallgattak. Mind a ketten várták, hogy a másik beszéljen, de egyik se szólt egy szót sem. A lány megfordult s elindult vissza. Pár lépést tett, amikor a fiú utána kiáltott.

— Várjál csak!

— Na mi az, fordult meg rózsaszínűen a lány.

— Gyere vissza égy kicsit!

— Mér te?

— Majd meglátod, csak gyere — biztatta a kiskanász a lányt.

— Nem mék én — kötekedett a másik.

— Akkor maradj! — intett a fiú és belemarkolt a keserű sárba. Erre a lány elindult, de magától visszafordul.

— Odamönnyek? — kérdezte halkán s azzal odaugrott a lány a fiú mellé s letelepedett hozzája. Szoknyáját széjjel terítette a fűvön és szeme beleszillogott a fiú szemébe.

A gyereken hűvös melegség hullámozott átál. A leány szeme valahogyan mélyen belemarkolt és szerette volna most ezt a lányt

is úgy formálni, alakítani a keze között, mint a sárgombolyagokat szokta. Ujjaival végigsímitaná és megcsókolná a puha bőrét. Nézte a lányt, de nem mert hozzányúlni. Piszkos volt a keze, a lány bőre pedig síma, fénylő, olyan, amelyet csak a városon lehet látni. Nem is mert most a saját sáros mancsaira nézni.

— Mitül olyan piszkos a kezed — kérdezte a lány, ahogy meglátta a fiú sáros tenyerét.

A kiskanász nem szólt egy szót sem. Nem tudott mit felelni. A lány ruháját nézte s egyszer csak gyorsan belekapart a fűbe s előszedte sár-Jóskát.

— Nézd! — mondta — s reszkető kézzel a lány elé tartotta a figurát.

A lány buta szemekkel nézett hol a fiúra, hol a sárcomóra.

— Neköd adom — mondta a gyerek.

— Köll a fenének! — nevetett föl a lány és kezével ellökte magától a bubát. Van neköm rördös városi bubám csontbul mög színös selyembül, nem ilyen pocso, mint ez é!

A fiú szíve kettőt ugrott. Rettenetesen fájt a kettétört öröme, büszkesége, de a lány keze a kezéhez ért s most nem érezte a fájást. Mosolyra billent a szája s egészen különös hangon kérdezte:

— Nem teccik neköd?

— Nem hát, rántotta föl a lány a két vállát.

— Öszetörjem akkor? — mondta a kiskanász s a markába szorította a bubát.

— Hát törjed — nevetett a lány.

S a kis-kölök letette a szobrot a földre és ezer tarhonyadarrabra taposta széjjel az izmos, szélesvállú alakot. Még nevetett is hozzá, s azután, amikor már belétaposta a porba, fölneézett és szemével a lány dicsérő pillantását kereste, de az már ott sem volt akkorra.

Hangosan nevetve szaladt el a lány s a dülő véginél is halatszott még csengő nevetése...

Császtyay István

Újjáéledő művészi gölöncsérség Makón

Családi vagyónunkban, ami se nem túlságosan sok, se nem túlságosan szép, akad néhány elgondolkoztató és a hasznosság és célszerűség szempontjain túl is kedves darab. Ilyen az ötezer esztendő cserépedény talp, — amit Hódmezővásárhely határában ástott ki Banner János, s amelynek testvérei a szegedi múzeumban vagy az egyetem régiségosztásában a szkita, avar, római gölöncséripárok formáinak különbségét mutatják, — édes testvére, mondhatnám homéroszi őse Kállai István érdemes makói gölöncsérmester néhány művészi munkájának. Jónéhány éve már, hogy a görögkatolikus egyház iskolaszéki tagja a vizsgáztató kántort meglepte egy ilyen művészi munkával: medvét ábrázoló cukortar-